

הנדסת המישור

דן גזית
צילום: דורון הורוביץ

"דרך הבשור" לא שימשה מעולם, לפחות

**לא בתקופת הקלסיות, כדרך
הסחר המדברי, הידועה
כ"דרך הבשמים". מדובר
בזיוף ארכיאולוגי למען
קידומו של מותג תיירותי.
דן גזית מתמרמר ומבהיר**

מימין: חרסים קדומים באתר השוכן בנחל גרר.
בנימוך מסול: מישורים ובתרונוות באזור הבשור

לנו אלא להיעזר, לצורך כך, במצאי הארכי-אולוגי ובמצאי מקורות המים לאורך תוואי הדרך האפשרי. לאור הנחות מקדימות אלה, ברצוני להעלות ארבע חלופות לצייר תנועה אפשריים של דרכי הסחר המדברי בקטע הנדון.

התוואי הדרומי ("עוקף חלוצה")

תוואי זה נוטש את נחל הבשור לפני שהוא מתאחד עם נחל רביבים, עוד בטרם הופכות גדותיו של הנחל למצוקים. הדרך הזו, לאורך אפיקו הרדוד של נחל שונרה העילי, בשולי החולות הנודדים, הותירה אחריה במהלך ההיסטוריה, מאות אתרי חניה.

הדרך עברה ב"פונדק גבולות", אתר בו התגלו מכלאות, שקתות, מכלי מים, חרסים נבטיים ואולי גם בית מרחץ. הדרך עקפה את חולות

מכשולים טבעיים שיכולים להשפיע על מסלולי תנועה. אפשר לנוע בכל דרך שהיא, ומכאן הקושי לאתר את הצירים האלה.

יש להניח שהשיירות בחרו לנוע מחלוצה לעזה בתוואים המשלבים כמה גורמים: ראשית, השיירות בחרו לנוע במסלול הקצר, הנוח והבטוח ככל האפשר; שנית, הן העדיפו מסלול בו עמדו לרשותן שירותי דרך; גורם שלישי – מקורות מים.

מסכת שיקולים זו ברורה מאליה, אך התור אי המדויק של הדרך, לפחות באזור הבשור, איננו ידוע במדויק. אחת הצרות באיתור התוואי המדויק היא המחסור במקורות היסטוריים כתובים. מה אנו יכולים לעשות, בבואנו להתחקות אחר תוואי הדרך האמור, ולאור היעדרם של מכשולים טופוגרפיים העשויים לנתב את הדרך לצירים מסוימים? לא נותר

תחיל בסוף. לכל דרך יש יעד. היעד הסופי בתחומי ארץ ישראל של מה שמכונה בפי התיירנים "דרך הבשמים", היו לפי המקור רות ההיסטוריים עזה ומענגיה. למען האמת, הכינוי "דרך הסחר המדברי" הולם יותר את אופייה של מערכת הדרכים הזאת.

בפרסומים השונים הדנים במחקרי "דרכי הסחר המדברי", כמעט ואין התייחסות לחלק הצפוני-מערבי של הדרך, קרי, לקטע שבין חלוצה לעזה. הסיבה העיקרית לכך היא טופר-גרפית: מחלוצה ועד לחופי הים התיכון משתרעים מישורי חבל הבשור, הנעדרים

דן גזית הוא ארכיאולוג וחבר קיבוץ גבולות. הוא כותב עבודת דוקטורט בנושא: חבל הבשור בשלוח התקופה העות'מאנית.

תוכן רשימה זו הבאתי כהרצאה ביום עיון שנערך ב-27 במאי 1999 לציון צאתו של פרופ' רם גופנא, מורי וחברי לגמלאות.

